

Т. А. Довга,
студентка IV курсу,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана"

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ, ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

T. Dovga,
student, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv

MODERN PROBLEMS OF DOCUMENTATION OF INVENTORY ON THE ENTERPRISE AND THE PERSPECTIVES OF THEIR SOLVING

Стаття присвячена дослідженню сучасних проблем, що виникають у процесі документування виробничих запасів на підприємстві та зроблено спробу представити перспективи вирішення цих проблем. Розглянуто порядок та особливості документального оформлення операцій з обліку матеріальних цінностей. Досліджено окремі підходи науковців та економістів до відображення інформації про виробничі запаси в первинних документах та подано авторське бачення щодо цих підходів. У результаті проведеного дослідження ідентифіковано проблеми, які виникають у процесі документування запасів. Обґрунтовано доцільність оновлення системи отримання інформації про матеріальні цінності, використання нетрадиційних для вітчизняної облікової практики підходів щодо ефективності їх використання та оптимізації результатів діяльності господарюючого суб'єкта. Автором визначено, що основним напрямом удосконалення організації обліку матеріальних цінностей на складі є раціоналізація форм первинних документів і документообігу в цілому.

The article is devoted to the research of modern problems which appear in the process of documentation of inventory on the enterprise. We have tried to represent the perspectives on solving these problems. It has been investigated the order and the peculiarities of documentation of inventory. Research suggests views of some scientists and economists to the reflection of information about inventory in the source documents. We have also tried to show our own view on the subject of investigation. As can be seen from the findings of our paper, we have identified the problems which usually appear in the process of inventory documentation. It has been also described the necessity of renewing of the system for receiving information about inventory, using of nontraditional ways of effective usage and optimization the results work of master subject. The author discovered the main way of improving organization of accounting of inventory on the warehouse which is connected with the rationalization of forms of the source documents and documentation in general.

Ключові слова: документальне оформлення, виробничі запаси, первинний документ, організація обліку, облікова інформація.

Key words: documentation, inventory, source document, organization of accounting, accounting information.

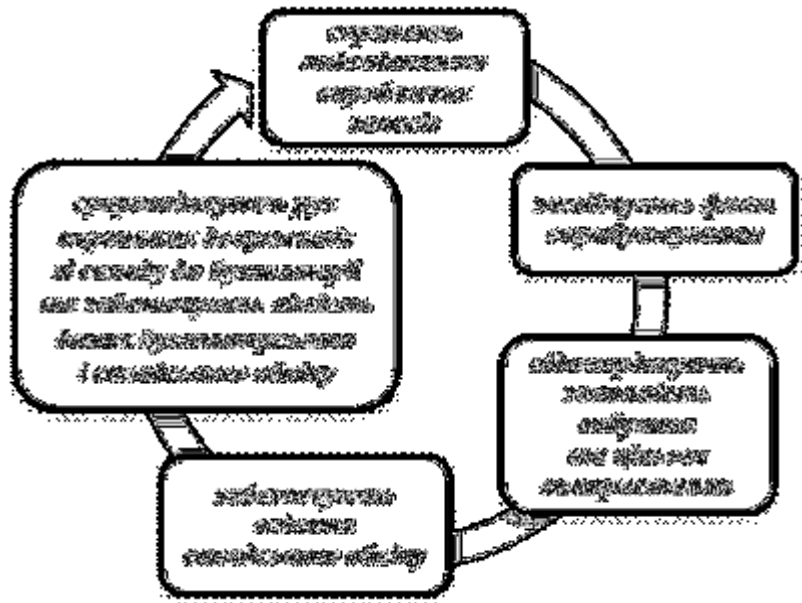
ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Безперервне здійснення виробничого процесу підприємств передбачає систематичне надходження виробничих запасів. У свою чергу вирішення проблеми ефективного використання виробничих запасів потребує повної, об'єктивної, своєчасної і достовірної

інформації про їх надходження та використання. Основним носієм такої інформації є первинний документ, від своєчасності та повноти складання якого в значній мірі залежить ефективність прийняття управлінських рішень. Тобто організація документообігу є важливим аспектом діяльності кожного підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Основні аспекти документального оформлення виробничих запасів детально висвітлені в наукових працях таких вчених, як Бутинця Ф.Ф., Добровського В.М., Косарева В.П., Литвина Ю.Я., Лузіна А.Л., Маргуліса А.Ш., Марченка А.К., Мордвінцевої Т.В., Пушкаря М.С., Рибалко О.М., Рожнова В.С., Сопко В.В. та інші. Відзначаючи ґрунтовність проведених наукових досліджень в царині виробничих запасів, варто зазначити, що деякі проблеми все ж таки залишаються невирішеними та потребують подальшого наукового опрацювання. Зокрема в сучасних умовах господарювання документальне оформлення наявності та руху виробничих запасів набуває особливої актуальності в зв'язку з потребою швидкої та достовірної інформації.

Рис. 1. Групування документів в обліковому процесі виробничих запасів

ВИД ОПЕРАЦІЇ	ДОКУМЕНТ	ФОРМА ДОКУМЕНТА
Реєстрація транспортних документів, пов'язаних з отриманням вантажів та оприбуткуванням їх на склад підприємства	•ЖУРНАЛ ОБЛІКУ НАДХОДЖЕННЯ ВАНТАЖІВ	М-1
Підтвердження права окремої посадової особи виступати довіреною особою підприємства при отриманні запасів	•ДОВІРЕНІСТЬ	М-2
Реєстрація виданих довіреностей	•ЖУРНАЛ РЕЄСТРАЦІЇ ДОВІРЕНОСТЕЙ	М-3
Оприбуткування матеріалів, які надійшли на підприємство від постачальника або з переробки	•ПРИБУТКОВИЙ ОРДЕР	М-4
Оприбуткування запасів, що мають кількісні та якісні розбіжності з даними супроводжувальних документів постачальника чи надійшли без документів	•АКТ ПРО ПРИЙМАННЯ МАТЕРІАЛІВ	М-7
Обліку виробничих запасів на складі	•КАРТКА СКЛАДСЬКОГО ОБЛІКУ МАТЕРІАЛІВ	М-12
Використовується для взаємозв'язку складського та бухгалтерського обліку	•ВІДОМІСТЬ ОБЛІКУ ЗАЛИШКІВ МАТЕРІАЛІВ НА СКЛАДІ	М-14
Позначення одиниць запасів	•МАТЕРІАЛЬНИЙ ЯРЛИК	М-16

Рис. 2. Основні первинні документи з обліку наявності та надходження виробничих запасів

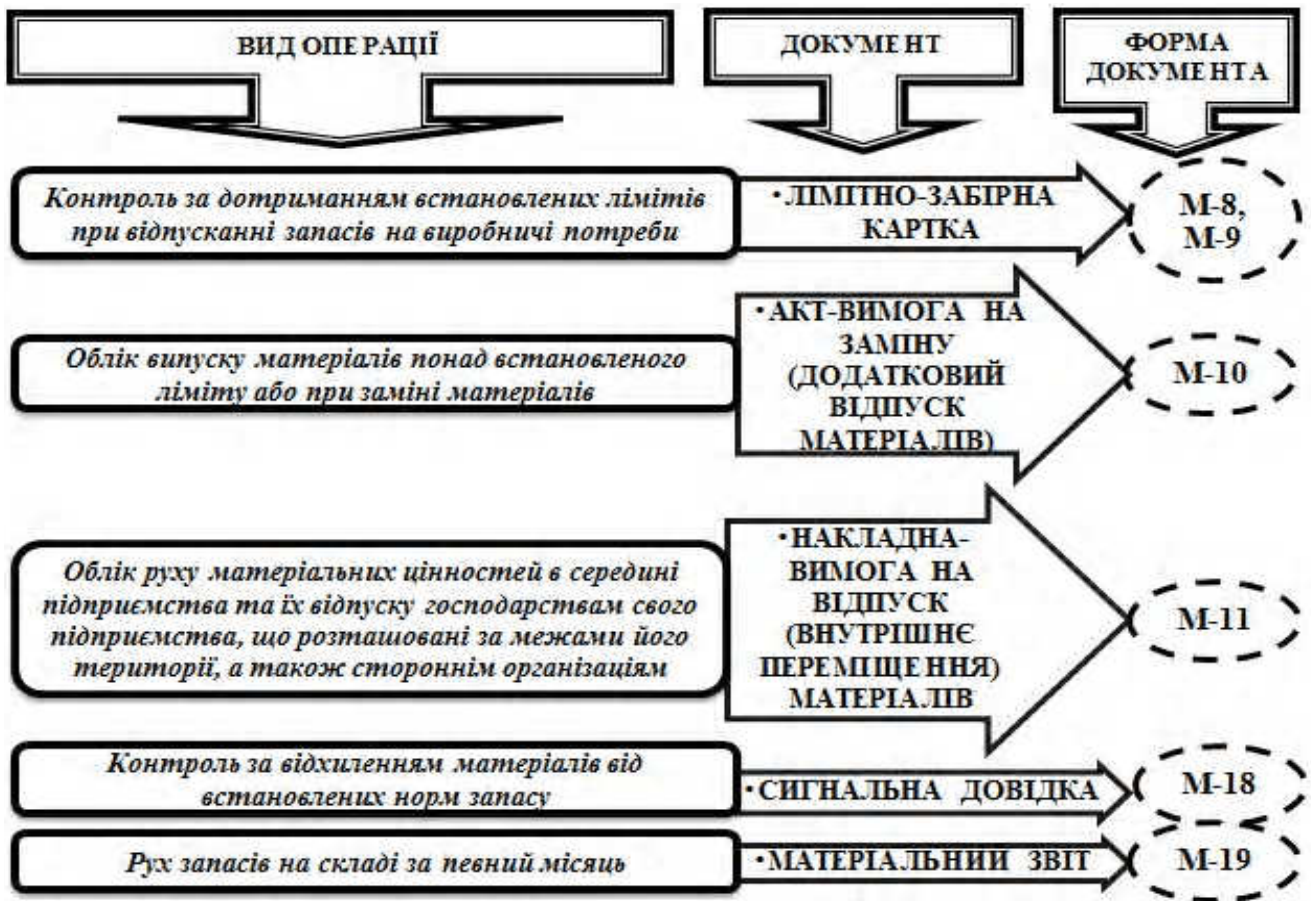

Рис. 3. Основні первинні документи з обліку витрачання (вибуття) виробничих запасів

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є ідентифікація проблем, які виникають у процесі документування операцій з обліку виробничих запасів та обґрунтування перспектив їх вирішення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Виробничі запаси є однією із найважливіших складових активів підприємства. Їм належить особливе місце у складі його майна та до того ж вони мають значну питому вагу в структурі витрат діяльності. Разом із тим, наявність виробничих запасів обов'язково враховується при визначенні результатів господарської діяльності підприємства та при висвітленні інформації про його фінансовий стан. Все це в свою чергу вимагає повної, об'єктивної, своєчасної та достовірної інформації про наявність, надходження та вибуття виробничих запасів, яку може надати раціонально організована система документообігу.

В Україні порядок документального оформлення наявності, надходження та витрачання виробничих запасів на підприємстві регламентований Наказом Міністерства статистики України "Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів" від 21.06.1996 р. № 193.

Варто зазначити, що сутність документів і їх місце в господарській діяльності підприємства відображається у їх класифікації, поділі на групи за певними ознаками схожості й відмінності, кожна з яких

несе змістовне навантаження. Відповідно до значення та ролі документів у обліковому процесі виробничих запасів, їх умовно можна розділити певні групи (рис. 1).

Таким чином, усю сукупність первинних документів стосовно надходження та вибуття виробничих запасів можна поділити на прибуткові та видаткові.

Основні документи, що відображають інформацію про наявність та надходження (оприбуткування) виробничих запасів узагальнено на рисунку 2.

При отриманні виробничих запасів від постачальника використовується Довіреність (ф. М-2), що засвідчує право окремої посадової особи виступати довіреною особою підприємства при отриманні запасів. Виписані документи реєструються в Журналі реєстрації довіреностей (ф. М-3), основною функцією якого є контроль за ціловим використанням довіреностей та вчасністю їх повернення до бухгалтерії після закінчення терміну дії [1, с. 251].

На думку Михалевича С.Г., "... від організації обліку і контролю за рухом виданих довіреностей залежить вчасність надходження виробничих запасів, повнота їх оприбуткування, рівень зловживань матеріально-відповідальних осіб, які в міру своїх посадових обов'язків, здійснюють придбання матеріалів..." [5, с. 100]. Тому в Журналі реєстрації довіреностей ним запропоновано виокремити графу "прострочені", що дозволить швидше отримувати інформацію про "непрозвітовані" доручення та водночас підвищить контрольну функцію даного документа.

Рис. 4. Основні недоліки документального оформлення виробничих запасів

Безпосередньо отримані виробничі запаси оформлюються Прибутковим ордером (ф. М-4), який складається матеріально відповідальною особою в одному примірнику в день надходження цінностей на склад. Варто зазначити, що сьогодні серед науковців існують різні бачення щодо раціональності побудови Прибуткового ордера. Зокрема Борисовський М.І. зазначає, що "типова форма Прибуткового ордера містить реквізити, які сповільнюють його складання". Тому ним запропоновано виключити графу щодо проставлення підпису особи, яка здає матеріальні цінності, оскільки "за своєю суттю цей документ засвідчує факт оприбуткування матеріальних цінностей і без супровідних документів, на яких є підпис даної особи, він не має юридичної чи будь-якої іншої доказової сили" [7, с. 92]. Проте необхідно зазначити, що дана пропозиція не є коректною, оскільки графа щодо проставлення підпису особи, яка здає матеріальні цінності в першу чергу дає змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у передачі матеріальних цінностей. Ще Борисовський М.І. пропонує у разі наявності на підприємстві декількох складських приміщень використовувати таку систему нумерації прибуткових ордерів, яка б забезпечила їх групування за місцями зберігання запасів, що сприятиме легшій обробці прибуткових ордерів у бухгалтерії та зменшить ймовірність крадіжок матеріальних цінностей на складах [7, с. 94].

Михалевич С.Г. також обґрунтовує доцільність виключення такого реквізиту як підпис особи, яка здає матеріальні цінності на склад підприємства. Окрім цього запропоновано виключити реквізити, заповнення яких викликає дублювання одних і тих самих даних. Зокрема це стосується заповнення реквізитів щодо кількості фактично отриманих і зазначених у супровідному документі постачальника матеріалів [5, с. 101]. З даною пропозицією варто погодитися, оскільки ці цифри дійсно завжди будуть

однаковими, бо у разі встановлення розбіжностей складається не Прибутковий ордер, але Акт про приймання матеріалів.

Операції з використання і вибуття запасів передусім передбачають відпуск виробничих запасів на технологічні потреби (виробництво продукції) чи обслуговування і управління виробництвом, а також реалізацію невикористаних виробничих запасів. Основні первинні документи, що відображають відпуск матеріальних цінностей зі складу узагальнено на рисунку 3.

Серед усієї сукупності видаткових документів найвагомішу частку займають лімітно-забірні картки, а також накладні вимоги. Відповідно до Наказу Міністерства статистики України № 193 від 21.06.1996 р. "Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини й матеріалів" для документального оформлення лімітованого відпуску матеріальних цінностей передбачено декілька типових форм лімітно-забірних карток (М-8, М-9, М-28, М-28а), проте в практичній діяльності найчастіше використовується форма М-8 та М-9. Перша типова форма призначена для багаторазового відпуску одного номенклатурного номера матеріалів на один місяць, а друга — для чотириразового відпуску лімітованих матеріалів, що відносяться на один вид витрат (замовлення) за один місяць [6].

Необхідно зазначити, що в обліково-економічній літературі існують різні підходи до порядку застосування лімітно-забірних карток та їх форм. Це, зокрема, стосується кількості рядків (однорядкові, багаторядкові, або разові чи нагромаджувальні), періодичності використання (тиждень, декада, місяць, квартал).

Зокрема такі вчені-економісти, як Маргуліс А.Ш., Марченко А.К., Чумаченко М.Г. [3, с. 181] обґрунтовують доцільність застосування багаторядкових до-

кументів, аргументуючи це тим, що саме такий тип документів забезпечить можливість зменшення обсягів документообігу, скорочення кількості аналогічних за економічним змістом записів, зниження трудомісткості формування машинних носіїв шляхом автоматичного залучення постійної інформації з бази даних.

Рожнов В.С. та Косарева В.П. аргументують необхідність використання однорядкових документів можливим ускладненням техніки групування та систематизації облікових даних у разі застосування багаторядкових. При цьому вносяться пропозиції щодо лімітування матеріальних витрат у відповідних відомостях [3, с. 181]. Варто зазначити, що за такої організації обліку матеріальних витрат, оброблення документів здійснюється після завершення звітного періоду, що унеможливить належне забезпечення оперативного контролю за рухом матеріалів.

Таким чином, дослідження організації обліку виробничих запасів та застосування типових форм первинних документів вказують на наявність ряду проблем (рис. 4).

Вирішення вищеідентифікованих проблем потребує оновлення системи отримання інформації про виробничі запаси, використання нетрадиційних для вітчизняної облікової практики підходів щодо ефективності їх використання та оптимізації результатів діяльності господарюючого суб'єкта.

ВИСНОВКИ

Отже, документування виробничих запасів є складним та багатограним процесом, що має надзвичайно важливе значення для бухгалтерського обліку та контролю, оскільки від раціональності його організації залежить повнота, швидкість та якість відображення облікової інформації. Дослідженням встановлено, що документальне оформлення виробничих запасів на підприємствах України в сучасних умовах господарювання є недосконалим через наявність в первинних документах несуттєвої інформації, дублювання записів, громіздкості форм та розмаїття документів на один і той самий тип операції. Тому основним напрямом удосконалення організації обліку матеріальних цінностей на складі є раціоналізація форм первинних документів і документообігу загалом, що однозначно позначиться на якості, повноті, достовірності, швидкості отримання облікової інформації та в кінцевому підсумку вплине не лише на перебіг внутрішньовиробничих процесів підприємства, але й на підвищення ефективності його фінансово-господарської діяльності.

Література:

1. Бухгалтерський фінансовий облік в Україні: навч. посіб. для студент. вищ. навч. закл. / В.М. Добровський (Бондар М.І., Свідерський Є.І. [та ін.]); за редакцією В.М. Добровського. — К.: А.С.К., 2009. — 976 с.
2. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних; під заг. ред. Ф.Ф. Бутинця. — 8-ме

вид., доп. і перероб. — Житомир: ПП "Рута", 2009. — 912 с.

3. Должанський А.М. Організація руху документів з обліку прямих витрат за центрами відповідальності на поліграфічних підприємствах / А.М. Должанський // Науковий вісник НЛТУ України. Збірник науково-технічних праць. Вип. 20.14. — Львів, 2010. — С. 180—188.

4. Кім Г., Сопко В.В., Кім С.Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення: навч. посіб.: вид. 2-ге, перероб. та доп. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 480 с.

5. Михалевич С.Г. Первинний облік надходження виробничих запасів та шляхи його удосконалення // Інноваційна економіка. — 2010. — № 5. — С. 99—101.

6. Наказ Міністерства статистики України "Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів" від 21.06.1996 р. № 193, зі змінами.

7. Борисовський М.І. Шляхи стабілізації економічного стану в країнах СНД: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 6—7 вересня 2013 р.) / ГО "Центр економічних досліджень та розвитку". — О.: ЦЕДР, 2013. — 120 с.

References:

1. Dobrovskij, V.M. Bondar, M.I. Swiderskij, Ye.I. (2009), *Bukhhalters'kyj finansovyj oblik v Ukraini* [Financial accounting in Ukraine], A.S.K., Kyiv, Ukraine.
2. Butynets F.F. (2009), *Bukhhalters'kyj finansovyj oblik*, [Financial accounting], PP "Ruta", Zhytomyr, Ukraine.
3. Dolzhanskij, A.M. (2010), "Organization of motion of documents from the account of direct charges after the centers of responsibility on printeries", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy. Zbirnyk nauko-vo-tekhnichnykh prats'*, no 20.14, pp 180—188.
4. Kim, G. Sopko, V.V., Kim, S.G. (2006), *Bukhhalters'kyj oblik: pervynni dokumenty ta poriadok ikh zapovnennia*, [Accounting: source documents and the procedure for filling], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.
5. Mikhalevich, S.G. (2010), "The primary income account of inventory and ways of its improvement", *Innovatsijna ekonomika*, vol. 5, pp. 99—101.
6. The Ministry of Statistics of Ukraine (1996), Order "On Approval of the typical forms of primary accounting records of raw materials", available at: http://minfin.com.ua/taxes/-/!news/nnakMinstat_193.html
7. Borisovskij, M.I. (2013), "Features of primary account stocks at pulp and paper mills", *Zbirnyk tez naukovykh robit uchasnykiv mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii* [Abstracts of scientific papers of the International scientific and practical conference] *Shliakhy stabilizatsii ekonomichnoho stanu v krainakh SND* [Ways to stabilize the economic situation in the CIS], Odessa, Ukraine, pp. 92—95. *Стаття надійшла до редакції 17.02.2014 р.*